

ZPRAVODAJ 1998/1

Expozice v Klausové synagoze a Obřadní síni

V březnu 1998 se uskutečnila vernisáž expozice Židovské tradice a zvyky - Běh života, která byla instalována na galerii Klausové synagogy a v Obřadní síni pohřebního bratrstva. Při přípravě výstavních prostor byly v Obřadní síni provedeny dílčí úpravy interiéru s cílem vrátit budově původní podobu, respektive se této podobě v rámci možností co nejvíce přiblížit. Na základě rekonstrukce podle zachovaných starých fotografií a sond tak byly například náznakově restaurovány původní malby z roku 1908, doplněny a opraveny vitráže a otevřen dosud zakrytý výhled z Obřadní síně na Starý židovský hřbitov. Expozice Běh života obsahově bezprostředně navazuje na expozici umístěnou v hlavní lodi Klausové synagogy, která pojednává o židovských svátcích a významu synagogy. Nově otevřená expozice přehledným a přitažlivým způsobem seznamuje návštěvníky muzea s každodenním životem židovské rodiny a zvyklostmi spojenými s jednotlivými životními etapami.

Na galerii Klausové synagogy jsou vystaveny exponáty spojené s narozením, obřizkou, slavností bar micva, svatebním obřadem, rozvodem a židovskou domácností. V Obřadní síni (suterén a patro) jsou podrobně zpracovány navazující témata - nemoc a medicína v ghettu, úmrtí, rituální omývání a oblékání zemřelého, pohřeb, vzpomínka na zesnulé. Samostatné téma tvoří židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě a pražské židovské hřbitovy. Pozornost je též věnována organizaci a činnosti pražského pohřebního bratrstva. Expozice umožňuje široké veřejnosti shlédnout 349 vzácných exponátů ze sbírky Židovského muzea, které pocházejí z Prahy i dalších oblastí Čech a Moravy. Představuje důležitou část uceleného výkladu o židovských zvycích a tradicích, který v takto kompletní a rozsáhlé podobě nebyl dosud v České republice prezentován. K expozici v Klausové synagoze a Obřadní síni Židovské muzeum chystá katalog se stručným textem a fotografiemi nejzajímavějších exponátů. Kurátory expozice jsou dr. Alexandr Putík a dr. Eva Kosáková.

Nová expozice významně rozšiřuje nabídku Židovského muzea. Především doplňuje tematicky uspořádané výběry exponátů v dalších historických objektech - Klausové synagoze, Maiselově synagoze (Historie Židů v Čechách a na Moravě od konce 10. do konce 18. stol.) a Pinkasově synagoze (Dětské kresby z Terezína).

Expozicí Běh života se Židovské muzeum přiblížilo k dokončení svého koncepčního výstavního záměru - představit život české a moravské židovské komunity jako nedílnou součást regionu a zasadit její existenci do širších historických, kulturních, společenských a politických souvislostí. Do konce roku 1998 bude tento záměr dovršen otevřením druhé části historické expozice ve Španělské synagoze (Dějiny Židů v Čechách a na Moravě od 18. stol. do současnosti).

Restaurátorské práce ve Španělské synagoze

Generální oprava Španělské synagogy, která letos oslaví 130 let od svého založení, úspěšně pokračuje. V únoru skončila instalace topení a byla provedena speciální úprava podlahy. Tímto stavebním zásahem by se mělo zabránit vlhnutí stěn. V současné době ve Španělské synagoze probíhá náročné restaurování vitráží a obnovují se historicky cenné nástěnné malby. Snímek

zachycuje restaurování malby štukové výzdoby v kupoli Španělské synagogy 26 m nad zemí.

Kdo chce finančně pomoci Židovskému muzeu při opravě Španělské synagogy, může zasílat své příspěvky na bankovní účet muzea: č. 195 414 380 237/0100, Komerční banka a.s., Spálená 51, 110 00 Praha 1. Nález fragmentů náhrobků středověkého židovského hřbitova v Praze Koncem roku 1997 došlo k významnému nález fragmentů středověkých náhrobků ze židovského hřbitova na Novém Městě v Praze. Tento židovský hřbitov nazývaný Zahrada židovská, vznikl nejpozději v pol. 13. století a byl pravděpodobně nejstarším pražským židovským hřbitovem. K jeho zrušení došlo v roce 1478.

Dosud jediným materiálním dokladem o existenci tohoto hřbitova bylo několik fragmentů židovských náhrobků nalezených v roce 1866 při výkopech při stavbě budovy Měšťanské besedy ve Vladislavově ulici. Přibližně 10 fragmentů bylo přeneseno na Starý židovský hřbitov na Starém Městě a umístěno na zeď Klausové synagogy. Nejstarší data, která bylo možné na těchto náhrobcích identifikovat, odkazují k letům 1346 a 1351.

K novému a nečekanému nález fragmentů náhrobků došlo při stavebních úpravách sklepních prostor domu U Řečických ve Vodičkově ulici nedaleko Vladislavovy ulice. Části opukových židovských náhrobků zde byly použity k vyzdění klenby severního sklepu domu. Z objeveného materiálu bylo vybráno 21 fragmentů s hebrejskými nápisy a jeden bez nápisu. Několik fragmentů náhrobků je vystaveno v nově otevřené expozici v Obřadní síni.

V nedávné době byly nalezeny středověké židovské náhrobky rovněž v Olomouci a Chebu. Těmto i pražským nálezům bude věnována zvláštní studie v ročence Židovského muzea Judaica Bohemiae.

Fotoarchiv Židovského muzea

Archiv Židovského muzea obsahuje přibližně 40 000 položek fotografického materiálu různého druhu. Tematicky jde o fotodokumentaci sbírkových předmětů, expozic muzea, synagog a hřbitovů a dalších dokumentů. Časově zahrnují období od konce 19. století do současnosti.

Materiál z předválečných a válečných let má dnes nejen velkou dokumentární, ale i historickou hodnotu. Platí to např. o sbírce diapositivů jednoho ze zakladatelů Židovského muzea - dr. Hugo S. Liebena, která obsahuje řadu unikátních záběrů dnes již neexistujících částí pražského Židovského města z přelomu 19. a 20. století. Významná je také sbírka fotografií synagog a hřbitovů, důležitých židovských staveb a plánů židovského osídlení získaných od mimopražských židovských obcí. Fotografie shromáždilo kulturní a školské oddělení pražské židovské obce roku 1942 v souvislosti s rušením židovských obcí a zavíráním synagog. Z pražské židovské obce pak materiál přešel do zřízeného Ústředního židovského muzea ustaveného nacisty v této době.

Sbírka z válečné doby zahrnuje mj. fotografie dokumentující činnost Treuhandstelle, tj. místa určeného pro sběr a správu zabaveného židovského majetku jednotlivců a institucí. Součástí této archívní sbírky muzea je i kopie osvětimského alba, která se do Židovského muzea dostala po druhé světové válce. Obsahuje autentické fotografie pořízené nacisty v koncentračním táboře Osvětim. Originální fotografie jsou nyní uloženy v památníku Jad Va-šem v Jeruzalémě. Po obnovení činnosti Židovského muzea po roce 1945 byl fotoarchiv

průběžně doplňován o běžnou dokumentaci sbírkových předmětů a doklady o expozicích muzea. V šedesátých letech 20.století, za existence Státního židovského muzea, byla sbírka obohacena o soubor fotografií židovských památek v Čechách a na Moravě.

Menší část fotoarchivu Židovského muzea tvoří předválečné dokumentární filmy o Palestině a různých židovských organizacích a dále hrané filmy s židovskou tematikou.

Židovské muzeum věnuje fotoarchivu intenzivní péči. V září 1997 byl uveden do provozu nově vybudovaný depozitář fotografií. V současné době se v něm začalo pracovat na přípravě databáze, která vytvoří lepší podmínky pro evidenci archivovaného materiálu i jeho studium.

Nový depozitář pro nejvzácnější synagogální textilie

Koncem roku 1997 Židovské muzeum dokončilo výstavbu nového depozitáře v Maiselově synagoze. Depozitář je určen pro nejvzácnější synagogální textilie muzea z 1. poloviny 17. a 18. století. V depozitáři byla instalována řada skříní s prostornými zásuvkami, do nichž bude postupně uloženo přibližně 500 synagogálních opon. V depozitáři byl též postaven stojan pro 50 vybraných pláštíků na Tóru. K novému depozitáři v Maiselově synagoze patří i speciální prachutěsné prosklené skříně, v nichž našly trvalé umístění koruny na Tóru.

Ozvučení Pinkasovy synagogy

Od nadcházející turistické sezóny muzeum zvýrazní pietní charakter památníku českých židovských obětí holocaustu v Pinkasově synagoze. Při prohlídce budou moci návštěvníci naslouchat jmenům obětí, která čtou známí čeští herci - Vlasta Chramostová a Radovan Lukavský. Celkem bylo vybráno 500 jmen. Předčítání těchto jmen střídají modlitby k El male rachamim a Šma Jisrael přednesené Šalomem Katzem. Při čtení je uváděno jméno, příjmení a místo narození osoby, její věk v době úmrtí a koncentrační tábor, v němž zahynula. Židovské muzeum věří, že ozvučení Pinkasovy synagogy bude návštěvníky muzea dobře přijato a zároveň se příznivě odrazí na chování turistů, z nichž někteří ne zcela respektují vážnost místa.

Sbírkové předměty Židovského muzea ve Švédsku

Po několikaměsíční intenzivní práci připravili pracovníci Židovského muzea v Praze rozsáhlou putovní výstavu z muzejní sbírky judaik. První zastávkou na jejím dvouletém putování se stalo Švédsko. Koncem ledna 1998 byla ve stockholmském muzeu Prins Eugens Waldemarsudde otevřena výstava nazvaná Židovská Praha. Obsahuje téměř 250 vzácných exponátů z různých oblastí Čech a Moravy - svitky Tóry, synagogální opony, stříbrné předměty jako kořenky a ukazovátka, vzácné rukopisy, tisky a portréty převážně z 18. a 19. století. Ze Švédska směřuje výstava na Nový Zéland a její putování bude ukončeno v Austrálii.

Seminář Bar-Ilan University v Praze

28. prosince 1997 proběhl v prostorách Židovské obce v Praze jednodenní seminář bar-ilanské univerzity, který zorganizovalo Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea. Seminář se konal pod záštitou Rafaela Gvira, velvyslance Izraele v ČR. Přednášky spojovalo společné téma - svátek světél, Chanuka. V časově náročném programu postupně vystoupili vrchní rabín Karol Sidon, velvyslanec Rafael Gvir a hosté z Izraele - vrchní rabín Izraele Israel Meir Lau, rektor bar-ilanské univerzity profesor Moše Kave a profesor Daniel Sperber z téže univerzity. Jednání semináře zpestřila svým vystoupením pražská hudební skupina Mišpacha.